

LA VIDA D'UNA CALDERA: LES SEUES FORTUNES I DESVENTURES.

Capítol primer. De com he fet cap als Encants i de com els humans són éssers desagraïts.

Soc una caldera d'aram feta pel menestral Salvador Calderer i Ferrer el 1850 a Lleida. He anat d'Herodes a Pilat i ara gandulejo, exposada als babaus que no aprecien que em van forjar mans expertes amb aram francès de màxima qualitat. L'ignorant de la parada m'omple la panxa de quincalla, em mal tragina i acabo ben masegada! Si no en duia prou de cops sota l'estalzi, així desemmascarada per agradar més els compradors, llueixo boteruda; l'apanya cossis feina tindria a tornar-me a *puesto*. Conscient que la meua època s'ha acabat, m'ensumo que només puc aspirar a decorar, plena de cards, qualsevol racó d'una casa de burgès amb ínfules de **decorador**.

Com que em vaga, aquí panxa enlaire, reflectida als mirallets d'aquest sostre, per fer-me passar la galvana, us explicaré episodis de la meua vida, de bons i de dolents, mentre em reafirmo: els humans són criatures donades a l'oblit i a la destrucció. Són del tot certes les paraules del poeta: «lo que un segle bastí l'altre ho aterra», com hi ha món, que d'aquest vers jo en soc la viva imatge!

Els darrers anys de fer el gos a casa meua vaig estar acompanyada pel calder que, més petit que jo, reposava a la meua falda. Al meu parent li eren encomanades unes feines i a mi, el món sempre ha estat repartit, unes altres. Es pot dir, sense pecar de superba, que jo passava al davant i ell venia al darrera. Us posaré un exemple: si ell era l'encarregat de fer el confitat, jo abans havia fet la feina principal. Però ja hi arribarem. Vage, que els dos vivíem a la penombra del rebost, protegits del verdet, mascarats per fora, però amb la panxa d'aram ben lluent. Els darrers amos de la casa no han estat bons ni per fer-me servir ni per conservar-me, i encara que no em menjava el pa de ningú, em van vendre a un paio que portava una furgoneta plena de ferrots i brutícia. Jo, el calder i els tres peus, malgrat ser defenestrats de la nostra casa, aconduïts pitjor que el bestiar, confiàvem que el nostre trio podia mantenir-se unit com la lògica emparava. Ca! Vam anar de mà en mà. El calder qui sap on para i els tres peus, allí abandonats!; aquest inútil de la parada, no té ni els pesquis ni la ciència per veure, que els tres peus, m'haurien d'aguantar el cul com tota la vida s'ha fet! Tros de ruc!

Capítol segon. De com a l'hivern, amb el cul ben calent era feliç.

El desembre encara no s'havia acabat que la mestressa començava els preparatius. Em pujaven, una persona sola no em pot tragar, a la cuina i em mig omplien d'aigua. Torna a baixar les escales i a l'era. Amb un manyoc d'espart ben ensabonat vinga fregar-me. Pots comptar que me la treien ràpid la son de les orelles! La banyada durava força estona, i l'operació s'acabava amb una esbandida d'aigua freda que em deixava ben desperta. De cap per avall, en acabat de cap per amunt...Ni gota, hi havia de quedar! Lluent que hi haguéssiu pogut menjar sopes! A la casa se'n preparava una de grossa amb tantes anades i vingudes. El tossino feia un dia que no havia tastat re i fart com era s'hagués fotut la cama de la mestressa! Gel viu! Encara que estigui avesada al fred del metall, tinc la meua sang calenta!

A la vetlla, ja no podia dormir dels nervis! Tot just es feia de dia que ja m'arribava l'esgüell del porc i les ordres del *matarife*, jo sota un bon foc anava fent bullint l'aigua que havia de pelar la pobra bèstia, com si no n'hagués tingut prou amb la ganivetada al coll! Els homes anaven pelant l'animal i quan el tossino jeia ben exposat a la taula del mandongo, alliberat del budellam i el ganivet corria per tal de tallar i triar les carns, a mi em pujaven a la cuina. Torna a fer bullir l'aigua! Jo ben feliç anava rebent aquell munt de cornes, la freixura... La vella no em deixava ni un moment sola, amb la gormanda m'anava traient i posant el fato. El dia seria llarg! A poc a poc, m'anaven posant les botifarres: les blanques, les d'ou, i les de sang. Amb paciència amb un foc constant i controlat. Es pot dir que durant aquell ramat d'anys, els budells que vaig rebentar els podríeu comptar amb els dits de la mà! Mireu si era bona feinera, jo! La gent es menjava la llonganissa i el bull d'ou que jo encara tenia feina per estona! Aquell porc fart de trumfes i de cols, era gros com un vedell.

L'aigua sobrera, farta de bullir, encara servia per fer la xefla dels tossinos que quedaven al corral. I torna a baixar les escales i torna la neteja, que treure el greixum de tanta bullidera de porc costa lo seu. Jo hi trobava gust a les fregues d'espart, farta de treballar allò m'era com un bàlsam reconstituent i, encara més, perquè a fer aquell sabó, jo també hi havia posat part. Però no ens avancem que vull anar seguint el pas del calendari i fer les coses al mes que toca.

Capítol tercer. Com les mascare amaguen les canallades.

La teca del porc repartida per la casa; el confitat, feina del calder fet i a les tenalles, el pernills a la salera, els xoriços a premsar i a assecar i tot ben estropat que ja m'arribaven les veus:

- Maria que ens deixaràs la caldera?.

I la Maria que els deia:

- Però me l'heu de tornar ben neta, que després jo me'n faig un fart. Us engateu i allí es queda tot!

I els xicots li cantaven: «*Que guapa estàs María, María que guapa estàs!*». Jo no les tenia totes, però. A la plaça, el dimarts de Carnaval, els cuiners penjaven les calderes per fer la calderada. Una ristra de calders! Jo, no és per dir, lluïa com la que més! Sis calderes i tres calders: ara hi posaven els peus del porc, ara la cansalada, ara l'arròs, ara els fesols...Que sé jo! No us penseu pas que ho feien barrim-barram que aquell dia els homes, que els tocava cuinar a ells, ho feien tot a consciència! Els cuiners controlaven els traguets per no fer res massa salat. El jovent...El jovent ja se sap! El secret de la vianda, tothom el sabia, al cul de servidora, al cul de les calderes, hi posaven una ferradura, neta, eh! I així no hi havia perill de tenir una decepció amb el verdet. L'estalzí que em cobria, a vegades podia enrogir com la brasa, hores i hores de foc! El jovent amb un bastó o amb un tap recollien l'estalzí i perseguien les noies per mascarar-les les galtes, el front... I ells es mascaraven la cara de negre com els nostre cul!

Abans que la gent vingués a buscar la vianda, el capellà ens beneïa. Com si diguem, beneïa al continent i al contingut! Sempre la mateixa cerimònia anys i anys. Carnestoltes a la plaça i nosaltres vinga atipar la gent que semblava que no haguessin menjat mai! No em cal dir una cosa per l'altra, la meua vianda era la que tenia més requesta.

Un any fins i tot van venir els de la tele i em van gravar, pots comptar que em vaig estarrufar! Dos homes, els més forts de la plaça, se les veien i desitjaven per alçar-me! És clar que el vi que es porta al cap, en aquests casos tampoc hi ajuda!

Quins anys! Quina alegria! Us ho he volgut explicar perquè no us penseu que sempre he estat una vella amargada i queixosa! Que tots hem estat joves, o no?

Capítol quart. De com el greix i la sosa fan un bon sabó i de com jo hi ajudo.

Evidentment, com l'any passat, aquells goiats em van deixar feta un fàstic a l'entrada de casa, amb restes de greix i de vianda. Què voleu? El jovent fart de xauar i de ballar, de ganes d'arremangar-se a netejar la caldera, cap ni molla. Jo d'aquestes maneres no hi volia tornar l'any vinent a la plaça, però passat un any, ja no te'n recordes del que et van fer! Torna mà de fregall, mà de sabó, aigua calenta, més aigua i al cap d'una bona estona ja tornava a ser jo. Ben eixuta i cap al rebost. Quina oloreta de xolís! Quin perfum de teca! De dies no me'n mouria.

El dia començava a allargar i a l'era, aquesta feina es feia a l'era, amb la panxa plena de greix i de sosa, ara xup, ara xap. Vinga remenar, vinga afegir-hi aigua fins que la pasterada era a punt. El foc a sota el cul. La mestressa coneixia pel color que la cosa ja estava acabada i, sense cap *avantació*, tot lo que tocava era de deu, el sabó quedava com un formatge que al cap d'uns dies havia pres i que abocaven per dalt de la pedra perquè acabés d'eixugar-se. Quina cosa més bonica! Un color blanc! Blanc! I molla de foradat! Els de casa tallaven el sabó amb un filferro i en feien uns talls grossos que deixaven assecar. Jo me'n treia la part d'aquell sabó: quina bromera! Quina *netetat!* I desinfecció! Frega que fregaràs! Vinga anar fent córrer l'espart...Que dic jo que quedava ben marejat i més tou, és clar! L'espart em feia pessigolles i jo a riure! Que tota l'era reia amb mi! I tornava a lluir! Que semblava un mirall, groc, carabassa, vermellós que tots els colors del foc i tots els de la posta de sol hi convergien! Que s'hi podia tornar a fer coure el menjar del rei, de tan neta com quedava!

La gent de la casa em respectava, em tractaven bé, em tenien cura! Era una correspondència, un acord ancestral. Jo era la caldera de casa Pepa des de feia una colla d'anys. Ens havíem acostumat a la nova casa i havíem deixat enrere aquells anys horribles de la guerra.

Capítol cinquè. De com la guerra no serveix de re.

Tots sou molt savis! Però, digueu-me quin país l'ha prohibit la guerra? Sí, digueu-me, a quina llei hi posa: «Abolim la guerra». Ni exèrcits, ni armes, ni soldats! No matarem, no

dispararem. No farem la guerra. On ho diu? On es diu? Jo ja l'he viscut la guerra. Jo ja m'hi he trobat. Els humans no n'aprenen.

El nostre poble era per sota les Penyes d' Auló. Una petita guarnició del sublevats hi estaven parapetats i va començar l'ofensiva i la contraofensiva entre els uns i els altres situats a l'altre cantó. Bum. Bam. Les nits fosques i sense lluna ja coneixíem que l'artilleria actuaria. Vèiem el resplendor dels focs a un costat i a l'altre. Els soldats baixaven al poble. Entraven a casa sense demanar permís i sense ser-hi convidats. Les botes d'aquells homes repicaven sobre el trebol, ara s'agafaven un corder, ara un pollastre... Atrevits i descarats ens intimidaven amb les armes.

- Deixi'ns la caldera! La hi requisem!

No s'hi podien pas negar. No et pots negar a re quan t'ho demanen amb una arma a l'esquena. Feien foc allí a la plaça i els soldats m'hi feien bullir la roba cafida de polls. La roba d'aquells xicots massa joves per morir, plens de polls i de misèria perbullia a la meua panxa. Els xicots feien broma i atiaven el foc. Jo sentia el crepit dels neòpters morint escaldats i ofegats a dins l'aigua pestilent. Amb un bastó remenaven la roba i la pescaven del meu interior, llavors la posaven a assecar al sol. La roba desprenia un fumet calent...

La nena venia a veure com jo continuava a la plaça. La seua mare li manava:

- Nena, ves a espigar la caldera! Sobretot que no es perdi!

A la tarda, algú de casa em tornava a venir a veure.

- Nena, fixa't si han acabat amb la caldera!

Vaig tornar a casa. Per tal de recobrar-me van donar-los un pany de cansalada i un pernil, el darrer. El menjar de la boca s'haguessin tret per recuperar-me!

Em van netejar al costat de la font. Amb tota la ràbia, m'anaven passant el fregall i el sabó. M'esbandien i hi tornaven. Com si no els abastés per treure'm tota la porqueria, tot el fàstic, tota la misèria! La Trinitat passava el sabó i encara després m'hi va abocar un sarpat de sorra que feia girar per la meua panxa com si m'hagués de treure la crosta d'immundícia. Feia anar el canell i plorava. Plorava la ràbia i la por.

A principis de maig del 38, van ser evacuats del poble. El matxo i la mula carregaven a sobre lo més imprescindible i la resta quedava a casa. Cridava i no em sentien. «Que em deixareu aquí?».

L'endemà els oncles van tornar a pujar i es van trobar tota la casa revaldada, la porta esbotzada, les eines per terra, els llits desfets... Van carregar el matxo amb el que van trobar i em van posar a dintre les eines que van arreplegar. L'endemà van cremar la casa i tot el poble.

Els oncles van baixar-me a coll. Un bastó travesser, per l'ansa, per poder-me portar entre els dos. Un cap de bastó a l'espatlla de cada oncle, jo lligada al mig del bastó, balancejant-me com una campana, l'aram exposat a la lluna...

Només hi quedo jo de tot lo que va baixar de Beraní. Només en tinc jo els records. De la resta no en queda re. Jo soc l'única supervivent i tant hi fa!

Són ben estranys els humans, un dia em van rescatar i un altre em van donar, com aquell qui diu per quatre monedes. Pitjors que el Judes!

